

A PAPIROSISMERET ELMÉLETBEN, GYAKORLATBAN

z egyszer el kell térnem eddigi szokásomtól s oly témát kell csépelem, melyet nem én kívántam magamnak, hanem az igen tisztelt szerkesztő úr egész ridegen és komolyan adott föl kidolgozásra, különbeni proskribálás következményének terhe alatt. Azt gondoltam, hogy könnyebbségemre lesz, ha a t. szerkesztő úr fogja megállapítani a témát, de mint sok másban, úgy ebben is csalódtam, mert magyarán mondva, csöbörből vödörbe estem és a feladott tárgy ismerete oly magas előttem, hogy legjobb szerettem volna meghátrálni és nem írni.

Körülbelül egy évtized alatt sok minden szakdologról értekeztem az Évkönyv és szaklapjaink hasábjain, de ezek mindegyike olyan volt, hogy szeretettel tanulmányoztam és tárgyaltam. Ilyenkor könnyen pereg a toll a papiroson, de bezzeg nem igen akarózik az írás, ha oly dologról kell az embernek írnia, melyet csak úgy nagyjából ismer.

De hát nem akarom a tisztelt szerkesztő úr haragját magamra vonni s ezért megpróbálkozom a lehetetlen legyőzésével. Ez ugyan inkább több humorral, mint szaktudással fog történni.

Én és a papiros! Ugyebár egy kissé furcsa összeegyeztetés. Közel 22 esztendeig róttam egymás mellé a betűt, vitatkoztam a szedés különféle technikáiról, kritizáltam messziről a nyomást, de a papirost csak kerülgettem, mert valljuk be őszintén, forró volt a kása.

Nem akarok visszatérni egészen az ókorba, nem akarom a papirost ismertetni és tárgyalni a papirusz-korszaktól kezdve, mert ez kissé hosszadalmas és unalmas lenne. A gyártási procedurák sem valók jelen elmefuttatásom keretébe. Csakis arra szorítkozom, hogy száraz szakszempont helyett (ami ugyan nincs is meg) inkább humorosan foglalkozzam e nagyhatalommal, melytől a szegény és gazdag nyomdásznak unos-untalan félnie kell, hogy rászedi. Hisz jól tudjuk, hogy

a papiros ára többnyire felmegy, a nyomdász pedig „lemegy“ s a felmerülő differenciákat csakis a nyomdász fizeti — sokszor csak hozomra. Az élelmes nyomdász-ember már tudja, hogy a szedésnél és nyomásnál nem igen nyerhet s csak úgy boldogul, ha a papirossal kiismeri magát. Azelőtt Tamás voltam e dologban és nem akartam hitelt adni az ilyfajta mesének, ma azonban már meggyőződtem arról, hogy sajnos, de nagyon is így áll a dolog.

A véletlen úgy hozta magával, hogy mester-szedési és egyéb grafikai szakismeretemet ad akta tehettem, mert oly állásba jutottam, hol ezek ismerete mellett fontosabb s új tanulnivaló jutott osztályrészemül, még pedig a papirossal való manipuláció. A jó pap holtig tanul, mondja a közmondás. Ez igaz, ámbár példa nem sok van rá. Én is tanultam a nyomdászatot 22 esztendeig és csak most jövök rája, hogy nem ezt kellett volna oly sokáig tanulnom, hanem inkább azt, mi a nyomdásznál, már mint önálló embernél vagy felelős vezetőnél első sorban szükséges: a papiros-ismereteket. E nélkül hiábavaló a szak-tudás; a legvégzetesebb elszámítások rendszerint itt történnek: ezt tapasztaltam már azelőtt is, de még inkább mostanában.

Midőn új állásomat elfoglaltam és tisztában voltam teendői felől: könnyedén vettem a dolgot, azt hivén, hogy hát a papiros az csak papiros. Ez igaz, de hát mily óriási különbség van azért köztük! A kezem ujjai önkéntelenül is a fejem búbjára tévedtek, midőn a sokféle színű, árnyalatú és alakú papiroson végig siklott a szemem. Teoretice tudtam már annak előtte is annyit, hogy van 0, 4, 5, 8, 10, 11, 12 és 13-as nagyságú papirosalak s azt hittem, hogy ezzel nagyjából már mindent tudok. Pedig igazában semmit se tudtam. Midőn a papirosutalványokat kezdtem kiállítani, csak akkor jutottam arra a valóban szomorú tapasztalatra, hogy jó lesz elején kezdeni a papiros nemének, minőségének, súlyának, alakjának, árának stb. tanulmányozását. Beláttam, hogy a szedésfajok ismerete eltörpül a papiros ismerete előtt. Persze mi nyomdászok a papiros-ismeret elsajátításával vagy nem törődünk egyáltalában, vagy nagyon-nagyon mellékes dolognak tartjuk. Ezért azután nem is csodálkozom, ha nap-nap után a gombamódra szaporodó és „szakemberek“

által létesített műintézetek elsülyedéséről hallok rebesgetni. Mi az oka ennek? Bizonyára az, hogy a szaktudás mellett nem járatosak a papiroszokban, mely pedig óriási kontingensét teszi ki az évi forgalmi összegnek.

Ugyan hányan vannak köztünk, kik a simított és simítatlan, nyomó-, különféle irodai, posta-, műnyomó-, kromó-, fogalmi couleur-, kender- és isten tudja miféle csudás papirosok fogalmával tisztában vannak, vagy legalább megközelítőleg is teljes áttekintéssel bírnának? Úgy hiszem, hogy nagyon, de nagyon kevesen. Igaz ugyan, hogy ott van a különféle gyárak árjegyzéke; csak ki kell böngészni a keresett dolgokat, meg van ott írva minden róluk. Igen ám, csakhogy ez nem elég a lelki üdvösségre. Jó üzletembernek már eleve kell tudnia, hogy szükségletét hol szerezheti be a legjutányosabban és leggyorsabban. A jó üzletember nem azért vállal munkát, hogy csak a papirost fogyassza és a gyárakat gazdagítsa, hanem hogy ő prosperálhasson első sorban csak azután a papiros-gyár. Nálunk legtöbb esetben ennek éppen az ellenkezőjét kell sajnos tapasztalnunk.

Ez a dolog bibije. Nem oly könnyű dolog megismerni az egyes gyáraknak az imitált papiros dolgában üzött furfangjait. Hogyan bizonyosodik meg a fogyasztó arról: vajjon nem vezették-e tévútra valamely papirossal, melynek silányságát sokszor csak akkor látja, midőn már késő. Ilyen botlások előfordulnak ugyan még a legjobb papiros-ismerővel is, hát még ott, hol a papiros-ismeret a legminimálisabb.

De ez még nem minden. A rendes gyakorlati életben előforduló rendes papirosokkal egy kevés igyekezet mellett valahogy még csak megbirkózhatunk. De van ennél még nehezebb rész is. Rövid egy hónap leforgása alatt vagy 150-féle vegyes papiros fordult meg kezeim között. Olyan papirosokat értek, melyek a rendestől eltérők, mint pl. különféle színes boríték-fajták, meghívók, prospektusok, levélpapirosok s reklám-nyomtatványok készítéséhez szükségesek. Szinte elhült bennem az amúgy is hideg vér, midőn e kaoszt bevezettem a papiros-könyvbe. Micsoda furcsa elnevezések és aránytalan nagyságok fordultak itt elő. Eszembe jutottak a nyomdászt félrevezető betűelnevezések, amelyekből ugyan látás nélkül sohasem tudhatjuk,

hogy tulajdonképpen micsoda betű is az. No hát ugyanez áll nagyjában a papirosról is. Minden gyár más és más nevet ad gyártmányainak, hogy a másik gyáréitól megkülönböztesse. Bizony ez megzavarja az embert és legény legyen a talpán, ki az egynemű és egyfajta papirosokról kitalálja a gyár nevét. A sok extra, prima, I-a, finom stb. elnevezések egyet jelentenek, majd mind egyfélék, de hát a gyáros így akarja papirosát a másik gyáros papirosától megkülönböztetni.

Midőn így mindezeket magam előtt látom, eszembe jut a példabeszéd: no most légy okos Domokos, s gondolom magamban, hogy mint szedő azt kívántam, hogy a mesterszedéshez mindig változatos és új papirost adjanak. Most pokolra kívánnám ezeket furcsa nevűk és nehéz beszerzésük miatt.

A súly, ár, minőség, fajta, nagyság a papirosnál természetesen első sorban jó számításba. A jó papiros-ismerő már a fogásról tudja a fentieket. De hát mi szegény Gutenberg-utódok többnyire csak a szignaturát kerestük a szedésnél és ha kinyomva láttuk szedésünket a papiroson, a leg-szigorúbb birálatunkban is vajmi ritkán esett a papirosról szó. Hej pedig de sokszor ennek rosszul történt megválasztása rontja el a munkánkat! Ujabban már mesterszedőink tudatára jöttek ennek és kezdenek már számot vetni a különleges szedést igénylő reklámszerű papirosokkal.

Megpróbáltam, hogy összegyűjtsem mindazokat a papirosmintákat, melyekre szükségem van a különböző munkák kiutalványozásakor. Mondhatom, nagyon szép halom került össze, s a sok szám, alak, súly, nagyság úgy forgott agyamban, hogy szinte szédültem belé. Volt elüljáróm mosolyogva kérdezte tőlem: mire való az? Egész komolyan megmondva, hogy mit akarok vele, azt felelte az előbbi mosolyával: legyenek csak türelemmel, el fog telni addig néhány esztendő, míg én elmondhatom majd magamról, hogy konyítok a papiros-ismerethez. Ugyebár szép kilátás! Még álmomban is a papirosok fekszik meg agyamat és lidércnyomásként nehezedik rám minden, ami erre vonatkozik. Mégis csak boldog ember volt Gutenberg János, mert neki a legkevesebb gondja volt a papirossal!

De hát e hiábavaló kitérésekkel nem segítettem magamon. Bele kell nyugodnom abba az éppen

nem kellemes tudatba, hogy még sok víz fog lefolyni a Dunán, míg én annyira tisztában leszek a papirossal, mint a szedéssel. Nem akarok belekontárkodni a papiros megismertetésébe, mert hisz jó magam is csak tanulok. Csak annyit akarok e helyütt megjegyezni, hogy nagyon üdvös dolog, ha idejekorán foglalkozunk a papiros-ismeretek megszerzésének a kérdésével, hogy adandó alkalmalmmal e sorok olvasóinak ne kelljen a kemény dió feltörésével fáradniok, mint szegény magamnak. Tanulják meg már előzetesen is annak minden csinját-binját, hogy szükség esetén helytállhassanak. Ami a papiros-ismeretek tanításának kérdését illeti, azt átengedem az én egykori igen tisztelt és becsült főnökömnek és mesteremnek, Salamon úrnak, kinek ígérletét bírjuk arra nézve, hogy szaktanfolyamunkon tőle telhetőleg elmond mindent a papirosról. Addig is bocsássák meg az Évkönyv olvasói, hogy nem feleltem és nem is felelhettem meg a szerkesztő úr merésznek nevezhető kívánalmának.

RADNAI MIHÁLY.

HELIOKRÓMIAI MELLÉKLETÜNK. E könyv első felében háromszín-nyomásos csendélet-képet látnak olvasóink, amelyet Weinwurm A. jóhírnevű budapesti kemigrafus szívességéből közlünk. A háromszín-nyomás, vagy helyesebben heliokrómia, avagy még helyesebben „tipográfiai nyomtatással sokszorosított háromszínű heliokrómia“ mindössze vagy tízesztendőös eljárás, bár a színes fotografálással kapcsolatosan már vagy harminc esztendeje is kísérleteztek véle. Ma már hatalmas iparágga fejlődött a heliokrómia és segedelmével a könyvnyomtatónak jelentékeny munkamennyiséget sikerült elvonnia a litografustól. A képes levelezőlapok például túlnyomó részben ezzel az eljárással készülnek, pedig a divatjuk kezdetén még majdnem kizárólag a litográfiai munkák közé tartoztak, s még a nagyobb kromolitográfiaiák helyét is apródonként tisztára meg fogja hódítani a heliokrómia. Annak a legfőbb oka, hogy a litografus ezt a pompás fotomechanikai eljárást nem alkalmazhatja: az, hogy a háromszínes nyomtatvány rendkívül finom ponthálózata — különösen a tónusok egybefolyásánál — a litográfiai kőre vagy cinklapra nem vihető át a maga teljes tisztaságában. Legföljebb kicsiny fölületeknél sikerül ez annyira-mennyire. Ezért is lett a heliokrómiai nyomtatás majdnem kizárólag a tipografus dolga. Kár, hogy kevés az ilyen lemezek készítését igazán alaposan értő cinkgrafusok száma. Weinwurmék azonban — mint azt a mellékletünk is bizonyítja — tökéletesen értik a mesterségöket.